

№ 02 (547)
Студзень 2015 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Наша гісторыя: ідэі Станіслава Багушэвіча-Мінькоўскага –** *стар. 4*
- **Юбілей: 150 гадоў школы ў Магільна –** *стар. 5*
- **Ушанаванне: месца апошняга супакаення Мікалая Радзівіла –** *стар. 6*

*«Вы Калядачкі, вы вярніцеся,
На нас, дзевачак, агляніцеся,
Мы Калядачкам наравіць будзем.
Да на ігрышчыкі мы хадзіць будзем».*

(Запісаў Дэмбавецкі, 1882)

Разважэнні пра традыцыі ды іх захаванне чытайце на стар. 3

Нашы віншаванні

Штогод традыцыйна ў святочныя дні Нараджэння Хрыстовага адбываецца ўзнагароджанне лаўрэатаў прэміі «За духоўнае адраджэнне».

Сёлета сярод узнагароджаных Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Рэспублікі Беларусь за ўвасабленне нацыянальна-гістарычнай тэматыкі ў балеце «Вітаўт». У ліку ўзнагароджаных спецыяльнай прэміяй – аўтарскі калектыў у складзе супрацоўнікаў Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Алены Боганевай і Тамары Варфаламеевай, педагога Цэнтра дадатковай адукацыі «Ветразь» Кастрычніцкага раёна г. Мінска Мікалая Козенкі. Удастоены ўзнагароды таксама аўтарскі калектыў у складзе дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Людмілы Дамнянковай, дырэктара творча-эксперыментальнага прыватнага ўнітарнага прадпрыемства «Гударт» Пятра Лабковіча, супрацоўніка Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Барыса Лазукі. Прэміі ўдастоены калектыў мемарыяльнага комплексу «Брэсцкая крэпасць-герой». Сярод узнагароджаных – калектыў творчых майстэрняў «Цэнтра сучасных мастацтваў», калектыў Неглюбскага сельскага цэнтра ткацтва Веткаўскага раёна.

Паводле афіцыйнай інфармацыі

Т. Варфаламеева, А. Боганева, М. Козенка

Беларускі фонд культуры і «Краязнаўчая газета» шчыра радыя, што сярод тых, чья руплівая праца па захаванні і папулярнасці нацыянальнай культурнай спадчыны зайважаная і высока адзначаная, ёсць і нашыя сталыя сябры ды аўтары. Віншuem спн. Варфаламееву, Боганеву і сп. Козенку з узнагародаю і зычым ім новых творчых поспехаў!

На тым тыдні...

❖ **6 – 8 студзеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі праходзіла юбілейная **выстаўка «Прыцягненне зямлі бацькоўскай»**, прысвечаная 60-годдзю беларускага пісьменніка Анатоля Зэкава.

У першым раздзеле прадстаўленыя кнігі аўтара, у другім – публікацыі, літаратурна-крытычныя артыкулы, рэцэнзіі. Апошні раздзел экспазіцыі прадстаўляе матэрыялы пра жыццё і творчасць А. Зэкава.

❖ **9 студзеня** Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы запрашаў на прэзентацыю **фатаграфічнага праекта Вольгі Сяргеевай і Альберта Цехановіча «Падарожжа з Купалам»**, прысвечанага купалаўскім мясцінам на Беларусі і ў замежжы. Пад час прэзентацыі адбылося адкрыццё першай часткі праекта – выстаўкі мастацкай фатаграфіі В. Сяргеевай «Блізка». Ідэя яе працаў сугучная з галоўнай думкай верша Янкі Купалы «Не шукай», у якім паэт заклікае знаходзіць шчасце-долю не на чужым далёкім полі, а блізка. Здымкі, зробленыя фотамастачкай за апошнія тры гады ў ваколіцах Вязынкі, Мінска і ў паўночнай Беларусі, натхнёныя радкамі Янкі Купалы. Убачыць іх можна да 26 студзеня.

❖ **9 студзеня** Студэнцкае этнаграфічнае таварыства ладзіла традыцыйную **гульню «Жаніцьба Цярэшкі»** ў мінскім клубе «Графіці». Гэта ўнікальная абрадавая гульня нежанатай моладзі, якая дасягнула шлюбнага ўзросту. Сутнасць яе заключаецца ў магчымасці для моладзі праявіць сваю прыхільнасць для знаёмства, знайсці сабе пару. Штогод удзельнікі СЭТа «жэняць Цярэшку» ў адной з вёсак на Лепельшчыне, а сёлета ўпершыню гульня была ладжаная ў фармаце гарадскога клуба.

❖ **9 – 10 студзеня** ў Свята-Елісавецкім манастыры пад Мінскам адбыўся **праваслаўны фестываль батлеечных і лялечна-тэатраў «Нябёсы»**, прымеркаваны да свята Божага Нараджэння. Яго мэта – аднаўленне беларускай традыцыйнай батлейкі і тэатра лялек.

У фестывалі ўдзельнічалі 11 калектываў, у тым ліку прафесійны тэатр-студыя «Вера. Надзея. Любоў» пры нядзельнай школе храма іконы Прасвятой Багародзіцы «Усецарыца» (г. Ліда), Мінскі абласны тэатр лялек «Батлейка» (г. Маладзечна), Сямейны тэатр «Батлейка» (г. Мінск) і інш.

❖ **11 студзеня** ў віцебскім гарадскім цэнтры народных рамёстваў і мастацтва «Задзвінне» пры падтрымцы культурніцкай кампаніі «Будзьма беларусамі!» адбыўся **Калядны сямейны фэст у рамках праекта «Забяўлянка для Янкі»**. Для дзетак былі ладжаныя беларускія народныя гульні, майстар-клас па вырабе этнападарункаў, а бацькі маглі наведаць рамесніцкі кірмаш з падарункамі і цацкамі. Госцем фэсту стаў музычна-вандроўны аркестрык «Vuraj» з тэатралізаванай каляднай праграмай.

❖ Нядаўна ў інтэрнэце з'явіўся неафіцыйны слоўнік для праверкі беларускамоўнай арфаграфіі ў Microsoft Office 2007 – 2014 – «Беларускі N-корпус». Як паведамляюць стваральнікі праекта, корпус мае больш за 50 тысячаў тэкстаў (прыкладна 30 мільёнаў словаўжыванняў) мастацкай літаратуры (проза і вершы) і публіцыстыкі з граматычнай разметкай і пашпартызаванай (аўтар, назва твора і г.д.). Плануецца, што аб'ём корпуса складзе 100 мільёнаў словаўжыванняў.

Спампаваць сервіс праверкі арфаграфіі можна бясплатна на сайце bnkorus.info.

Рэгіён актыўных сем'яў

У нашай дзяржаве ажыццяўляецца Праект міжнароднай тэхнічнай дапамогі «Развіццё патэнцыялу сеткі сямейных клубаў у Чарнобыльскай зоне з мэтай паляпшэння сацыяльна-эканамічнай сітуацыі». Ён накіраваны на паляпшэнне становішча ў Брагінскім раёне. Праз папулярныя сеткі сямейных клубаў плануецца падтрымка сем'яў, якія жывуць на забруджаных радыяцыйнай тэрыторыях. Асобная ўвага будзе надавацца адзіночым маці, шматдзетным і малазабяспечаным сем'ям, інвалідам і пажылым людзям.

Ініцыятарам і выканаўцам праекта выступіла грамадскае аб'яднанне «Беларускі зялёны крыж» (БЗК), якое цягам 18

гадоў працуе з пацярпелым ад чарнобыльскай катастрофы насельніцтвам. На падтрымку сямейных клубаў Еўрапейскі

Саюз выдаткаваў 452 515 еўра. Цяпер праграма «Сельскія сямейныя экалагічныя клубы» актыўна працуе ў Брагіне, Камарыне і Чамярысах (Брагінскі раён) і ў вёсцы Сямігосцічы Столінскага раёна.

Афіцыйны старт мерапрыемстваў праекта, разлічанага на 4 гады, быў дадзены днямі ў райцэнтры. 10 і 11 студзеня там у раённым Доме культуры і Брагінскім гістарычным музеі прайшлі першыя імпрэзы.

Навуковы супрацоўнік Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь Зміцер Салодкі правёў батлейкавы спектакль «Цар Ірад», а таксама майстар-клас для дзяцей «Архангел Міхаіл», дзе знаёміў з асновамі праваслаўнага іканапісу, прайшла канцэртная праграма з удзелам выканаўцаў Алы Вяляўскай, Аляксея Галіча, З. Салодкага ды мясцовых выканаўцаў. У музеі кіраўнік праекта, каардынатар праграмаў БЗК Наталля Святкіна і захавальніца музея Надзея Мялешка пад час пасяджэння сямейнага клуба па краязнаўстве пазнаёмілі з конкурсам «Зямля і людзі». Мяркуецца, што ягоным вынікам стане раённы фестываль з гэткаю ж назваю. Зрэшты, «Краязнаўчая газета» плануе распавядаць падрабязней пра найбольш цікавыя моманты, звязаныя з конкурсам.

Напрыканцы ж публікацыі хочацца працытаваць намесніка старшыні райвыканкама Ганну Бабрынёву. Пад час брыфінга для журналістаў яна адзначыла, што Брагінскі раён і раней удзельнічаў у мерапрыемствах Еўрапейскага Саюза, прымаў на сваёй зямлі замежныя дэлегацыі, распавядаў пра свой адметны рэгіён.

Ганна Бабрынёва

– Доўгі час складвалася ўражанне аб рэгіёне як аб дэпрэсіўным і адсталым, – казала спн. Бабрынёва. – Але наспёў час мяняць стэрэатыпы. На гэтай зямлі жыве шмат актыўных і таленавітых людзей, якія гатовыя сумеснымі намаганнямі мяняць сітуацыю да лепшага.

Падрабязней пра першыя мерапрыемствы праекта «Краязнаўчая газета» распавядзе ў наступным нумары.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота аўтара

Алена Папова, Наталля Савянок, Наталля Святкіна, Зміцер Салодкі, Аляксей Галіч і Жанна Чубса

Праваслаўны каляндар

12 красавіка Светлае Уваскрэсенне Хрыстова. Пасха. Вялікдзень

Дванадцятая святы

7 студзеня Раство Хрыстова
19 студзеня Хрышчэнне Гасподняе
15 лютага Стрэчанне Гасподняе
5 красавіка Уваход Госпада ў Іерусалім
7 красавіка Дабравешчанне Прасвятой Багародзіцы
21 мая Узнясенне
31 мая Пяцідзятніца (Троіца)
19 жніўня Праабражэнне Гасподняе
28 жніўня Успенне Прасвятой Багародзіцы
21 верасня Нараджэнне Прасвятой Багародзіцы
27 верасня Узвіжанне Крыжа Гасподняга
4 снежня Увядзенне ў храм Прасвятой Багародзіцы

Вялікія святы

14 студзеня Абрэзанне Гасподняе і памяць свц. Васілія Вялікага
7 ліпеня Нараджэнне Іаана Прадцечы
12 ліпеня Святых першавярхоўных апосталаў Пятра і Паўла
11 верасня Усекнавенне галавы Іаана Прадцечы
14 кастрычніка Пакроў Прасвятой Багародзіцы

Шматдзённыя пасты

Вялікі пост з 23 лютага да 11 красавіка
Пятроў пост з 8 чэрвеня да 11 ліпеня
Успенскі пост з 14 да 27 жніўня
Пост перад Нараджэннем Хрыстовым з 28 лістапада 2015 да 6 студзеня 2016 года

Аднадзённыя пасты

Серада і пятніца на працягу ўсяго года за выключэннем усёдніх тыдняў і Каляднага перыяду.
Навячэр'е Богаяўлення 18 студзеня
Усекнавенне галавы Іаана Прадцечы 11 верасня
Узвіжанне Крыжа Гасподняга 27 верасня

Усёднія тыдні

(па серадах і пятніцах посту няма)

Калядны перыяд з 7 да 17 студзеня
Мытара і фарысея з 2 да 7 лютага
Сырны (масленічны) з 16 да 21 лютага
Велікодны (Светлы) з 13 да 18 красавіка
Троіцкі з 1 да 6 чэрвеня
Дні асаблівага памінання спачылых
Памінанне ўсіх спачылых, што пацярпелі ў час ганенняў за веру Хрыстова 8 лютага
Субота мясапусная 14 лютага
Субота 2-га тыдня Вялікага посту 7 сакавіка
Субота 3-га тыдня Вялікага посту 14 сакавіка
Субота 4-га тыдня Вялікага посту 21 сакавіка
Радаўніца 21 красавіка
Памінанне спачылых воінаў 9 мая
Субота Троіцкая 30 мая
Субота Дзімітрыеўская 7 лістапада

Каталіцкі каляндар

1 студзеня Святой Багародзіцы Марыі
6 студзеня Аб'яўленне Пана (Тры Каралі)
11 студзеня Хрост Пана
18 лютага Папялец (пачатак Вялікага посту)
19 сакавіка Святога Юзафа
29 сакавіка Пальмовая нядзеля
5 красавіка Вялікдзень
12 красавіка Божай Міласэрнасці
14 мая Унебаўшэсце Пана
24 мая Спасланне Духа Святога
31 мая Найсвяцейшай Тройцы
4 чэрвеня Цела і Крыві Пана
29 чэрвеня Святых апосталаў Пятра і Паўла
15 жніўня Унебаўзяцце Найсвяцейшай Панны Марыі
1 лістапада Усіх Святых
22 лістапада Хрыста, Валадара Сувесу
8 снежня Беззаганнага Зачацця Найсвяцейшай Панны Марыі
25 снежня Нараджэнне Пана
27 снежня Святой Сям'і

Лютэранскі каляндар

1 студзеня Новы год, Абраманне і нарачэнне імя Ісуса Хрыста
6 студзеня Богаяўленне, Эпіфанія
25 студзеня Дзень абарачэння святога апостала Паўла
2 лютага Стрэчанне Гасподняе
18 лютага Папяльцовая серада, пачатак Пакутнага часу
6 сакавіка Сусветны дзень малітвы
25 сакавіка Дабравесце
29 сакавіка Вербная нядзеля
2 красавіка Вялікі чацвер, Дзень усталявання Прычасця
3 красавіка Пакутная пятніца
5 красавіка Пасха, Уваскрэсенне Гасподняе
25 красавіка Дзень евангеліста Марка
14 мая Узнясенне Гасподняе
24 мая Пяцідзятніца, свята Сашэсця Святога Духа
31 мая Трыадзінства
24 чэрвеня Нараджэнне Іаана Хрысціцеля
25 чэрвеня Дзень Аўгсбургскага веравызнання
29 чэрвеня Дзень святых апосталаў Пятра і Паўла
2 ліпеня Дзень наведвання Марыяй Елізаветы
28 ліпеня Дзень памяці ахвяр палітычных рэпрэсій
21 верасня Дзень апостала і евангеліста Мацвея
29 верасня Дзень архангела Міхаіла і ўсіх анёлаў
4 кастрычніка Свята падзякі за ўраджай
18 кастрычніка Дзень евангеліста Лукі
30 кастрычніка Дзень памінання ахвяр гвалту, вайны і тэрору
31 кастрычніка Дзень Рэфармацыі
11 лістапада Дзень святога Марціна
18 лістапада Дзень пакаяння і малітвы
22 лістапада Дзень памінання спачылых. Нядзеля Вечнасці
24 снежня Пярэдадзень Раства Хрыстовага
25 снежня Раство Хрыстова
26 снежня Дзень першапакутніка Стэфана
27 снежня Дзень апостала і евангеліста Іаана
28 снежня Дзень нявінна забітых немаўлят
31 снежня Пярэдадзень Новага года

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА з фестывалю этнічнай музыкі «Камяніца» (2014 год)

Не пакідайце танец, «каб не ўмерлі»

У беларусаў, безумоўна, вельмі яскравая, самабытная і цікавая культура. Апошнім часам назіраецца асаблівае павышэнне яе папулярнасці сярод беларускай моладзі. На жаль, большасць нашага насельніцтва не мае яшчэ ніякага ўсведамлення і паняцця аб культуры свайго народа. А нярэдка сустракаюцца людзі з негатывным стаўленнем і тыя, хто знаходзіцца ва ўладанні стэрэатыпаў.

Навукоўцы і практыкі імкнуча змяняць такую сітуацыю. Па ўсёй краіне дзейнічаюць фальклорныя гурты на базе цэнтраў пазашкольнай адукацыі, суполкі ў каледжах і ўніверсітэтах, установах культуры. Аднак у гэтых супольнасцях не заўсёды выкарыстоўваюцца сродкі, блізкія да традыцыйнай культуры. Даволі часта бачная тэндэнцыя, калі класічная традыцыя бярэцца толькі за аснову. У выніку атрымліваецца своеасабліва «академізацыя» і пераапрацоўка аўтэнтычнага фальклору.

Ёсць і цудоўныя прыклады, калі педагогі бяруць выключна традыцыйную сістэму. Мне давялося пазнаёміцца і стаць удзельнікам такой з'явы.

Я студэнт пятага курса кафедры этналогіі і фальклору Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мас-

тацтваў. Пры вызначэнні дадатковай «дысцыпліны па выбары» наш курс абраў «Народны танец» пад кіраўніцтвам фалькларыста, этнахарэографа Міколы Козенкі. Цягам курса мы навучаліся праз мастацтва вуснага пераймання. Вучылі традыцыйныя танцы традыцыйнымі педагогічнымі сродкамі пад акампанемент беларускай дуды, дудкі, бубна і гармоніка. У выніку за кароткі час (усяго адзін семестр) мы навучыліся танчыць каля шасцідзясяці традыцыйных народных беларускіх танцаў з розных рэгіёнаў. Гэта былі: сольныя імпрывізацыйныя танцы, парныя і нават зніклыя кадрылі – «Вяліказімовіцкая» (Мазырскі раён), «Ленцяя» (Сенненскі раён) і іншыя. Усе ўдзельнікі-студэнты атрымалі вялікую асалоду, а таксама раскрылі свой творчы патэнцыял і тэмперамент з іншага, мастацкага, боку.

Кантролем для гэтай дысцыпліны быў залік – практычны паказ «напрацаванага» ў форме клас-канцэрта (доўжыўся звыш дзвюх гадзінаў) з пэўным каментарам. На ўнікальным фальклорна-танцавальным свяце (інакш і не скажаш) прысутнічалі вядомыя спецыялісты ў галіне традыцыйнай культуры, кіраўнікі мінскіх фальклорных калек-

тываў, студэнты з харэаграфічнай і іншых кафедраў універсітэта, карэспандэнты агульнанацыянальных СМІ Рэгіна Гамзовіч, Марына Весялуха, Алена Ляшкевіч. Наш вынік быў высока адзначаны знанымі навукоўцамі і выкладчыкамі прафесарамі Тамарай Варфаламеевай, Аляксеем Рагулем, Энгельсам Дарашэвічам ды іншымі прысутнымі.

У М. Козенкі ёсць шмат праектаў, звязаных з побытавымі народнымі танцамі, і нават агульнадаступны клас навучання танцам. Усе ўдзельнікі пра-

екта згодныя з тым, што гэта выключная і вельмі цікавая справа. Яна раскрывае нашы тэмперамент, скрытыя творчыя магчымасці, дапамагае актыўнаму і свядомаму ўваходжанню ў беларускасць.

Удзельнікі традыцыйных танцавальных майстэрняў прапануюць усім, ад малага да вялікага, звярнуць увагу на традыцыйны беларускі побытавы танец, на гэтую непаўторную прыгажосць беларускай культуры.

Мікіма ХАЛЬКОЎ

– Некаторыя творы, якія друкаваліся ў часопісе, былі такімі цікавымі, што супрацоўнікі рэдакцыі вырашылі выдаваць іх асобнымі кнігамі. Так і была ў 1988 годзе заснаваная «Бібліятэка часопіса «Маладосць»». Кнігі гэтай серыі – пяць праявічных, пяць паэтычных, адна крытычная і адна публіцыстычная – выходзілі з зайдроснай перыядычнасцю раз на месяц. У 1990-х серыя прыпыніла сваё існаванне, і аднавілі яе ў 2013 годзе да юбілею часопіса, – адзначыла намесніца галоўнага рэдактара Тамара Сарачынская. Яна ж паабяцала і працяг: да выхаду ўжо рыхтуюцца новыя кнігі.

Маладосць не залежыць ад узросту

Прэзентацыя кнігі серыі «Бібліятэка часопіса «Маладосць»» адбылася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі напрыканцы 2014 года. Хто завітаў на мерапрыемства, меў унікальную магчымасць пагутарыць з аўтарамі і супрацоўнікамі рэдакцыі часопіса, пагартаць ці нават набыць новыя кнігі, паслухаць вершы і музыку.

У адноўленай серыі выйшлі пакуль тры кнігі: зборнік успамінаў супрацоўнікаў і аўтараў часопіса «Скрозь «Мала-

досць». Не самая сумная кніжка пра грошы, чорны шкалад, пісьменнікаў і літаратуру», прыгоднікі дэтэктыў ма-

рых чытачоў. У Мажылоўскай свае творы піша, бо хоча стварыць штосьці кшталту займальнага падручніка па гісторыі. А «Скрозь «Маладосць»...», па словах пісьменніка і музыканта Віктара Лупа-

В. Лупасін, А. Беланожка і У. Мажылоўскі

гілёўскай пісьменніцы Алены Беланожкі «Чамадан з кракадзілавай скуру» і зборнік гістарычных твораў браслаўчаніна Уладзіміра Мажылоўскага (некаторыя ўжо называюць яго новым Караткевічам) «Праклён мітрапаліта Феафіла». Усе гэтыя кнігі можна знайсці ў бібліятэках і кніжных крамах.

Аўтары распавялі пра тое, як ствараліся іх кнігі. А. Беланожка, напрыклад, пісала свой раман спачатку на рускай мове, забылася на яго, а праз некаторы час, перачытаўшы, скараціла ледзь не ўтрая. Пісьменніца, дарэчы, вельмі эмацыйна і яскрава прачытала ўрывак са свайго кнігі, але пакінула інтэрыг у зацікавіла буду-

сіна, павінна была быць спачатку вялікім юбілейным альбомам.

Прыгадалі ў гэты вечар і агульную гісторыю часопіса. Сваімі першымі, дзіцячымі, уражанямі і ўспамінамі пра «Маладосць» падзялілася Валерыя Ждановіч, дачка фотакарэспандэнта часопіса Валянціна Ждановіча. Музычную падтрымку аўтарам і чытачам забяспечыў Міхал Бараноўскі, лідар гурта «Нельга забыць», які выканаў некалькі сваіх песень.

Кацярына
ЗАХАРЭВІЧ
Фота
Аляксандра ШАБЛЮКА

Валянціна Ждановіч (першая злева) пад час мерапрыемства

Станіслаў Багушэвіч-Мінькоўскі — ліцвін з Літвы

У 1773 годзе адбыўся ганебны сейм, які зацвердзіў першы падзел Рэчы Паспалітай Абодвух народаў і з якога пачаўся працэс знішчэння дзяржавы нашых продкаў – Вялікага Княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага. Але, безумоўна, найперш мы будзем памятаць той год дзякуючы мужнасці нашых продкаў – Тадэвуша Рэйтана, Самойлы Корсака і Станіслава Багушэвіча-Мінькоўскага, якія мелі адвагу не скарыцца перад моцнымі гэтага свету і не паддацца спакусам чынам і грашма, не спалохацца перад пагрозай страты жыцця. Гэта яны, а таксама некаторыя іншыя паслы з ВКЛ, аднялі ў рашэння сейма аб падзеле легітымнасць і гучна абвясцілі пра тое, што адбылася анексія земляў ВКЛ і Кароны на карысць трох мілітарызаваных імперыяў.

Мы ўжо згадвалі ў папярэдніх артыкулах аб Т. Рэйтане і С. Корсаку. Надышла чарга распавесці чытачу і аб наймалодшым з герояў сейма.

С. Багушэвіч паходзіў з вельмі старажытнага роду, кожная галіна якога мела свой асобны прыдамак. Да гэтага часу дакладна невядома, ці ад злучэння з родам Мінькоўскіх атрымалі нашыя Багушэвічы такі прыдамак, ці ад маёнтка Мінькоўцы, якім валодаў далёкі продка Станіслава.

Бацькамі Станіслава, які нарадзіўся ў 1751 ці 1752 годзе, былі сын полацкага стражніка Мікалай Багушэвіч-Мінькоўскі і стальнікоўна менская Феліцыяна з Быкоўскіх. М. Багушэвіч быў забіты пад час сабельнага бою на менскім сейміку ў 1756 годзе, калі ў сечы сышліся прадстаўнікі дзвюх палітычных партый – Радзівілаў і Чаргарыйскіх. Лёг ён, як пісалі апаненты, ад рукі дзядзькоў Т. Рэйтана – братоў Міхала і Язэпа Валадковічаў, прыхільнікаў Караля Радзівіла Пана Каханку.

Сям’ей Мікалая пасля яго смерці апекаваўся Антоні Багушэвіч, які спачатку ў заставу перадаў сваякам в. Літва, а потым і ўвогуле падараваў яе.

Ледзь скончыўшы вучобу ў Віленскім езуіцкім калегіуме, Станіслаў на грамічным сейміку атрымлівае патэнт на ротмістрства менскае і адначасова абіраецца паслом на варшаўскі Надзвычайны сейм, разам з Тадэвушам Валадковічам, крайчым Менскага ваяводства.

Аб чынным удзеле С. Багушэвіча ў супраціве паслоўліцвінаў першаму падзелу

сваёй краіны захавалася не так шмат звестак. Вядома, што ён ад першай да апошняй хвіліны стаяў поруч з Рэйтанам і Корсакам. І што менавіта дзякуючы яго лісту, які юнак напісаў для Менскага ваяводства, не маючы магчымасці пакінуць Варшаву, аточаную колам варажых пастоў, пазней быў узяты пад варту і асуджаны галоўны лялькавод сейма – найманая пешка «трох чорных арлоў», самаавешчаны маршалак злучэннай Канфедэрацыі – паляк Адам Панінскі. Гэты ліст таемна вывез у ВКЛ і зафіксаваў у кнізе гродскага менскага суда гарадзенскі зямлянін Адам Кулікоўскі.

Пасля сейма лёс быў прыязны да Багушэвіча. Праўда, у маі 1780 года Станіслаў

ледзь не страціў жыццё, бо быў перастрэты шляхтай блізу Вільні і ледзь вырваўся з пасткі. Нагадаю, што Корсак у тым жа годзе страціў малодшага брата, а Рэйтан, па ўсёй верагоднасці, быў забіты.

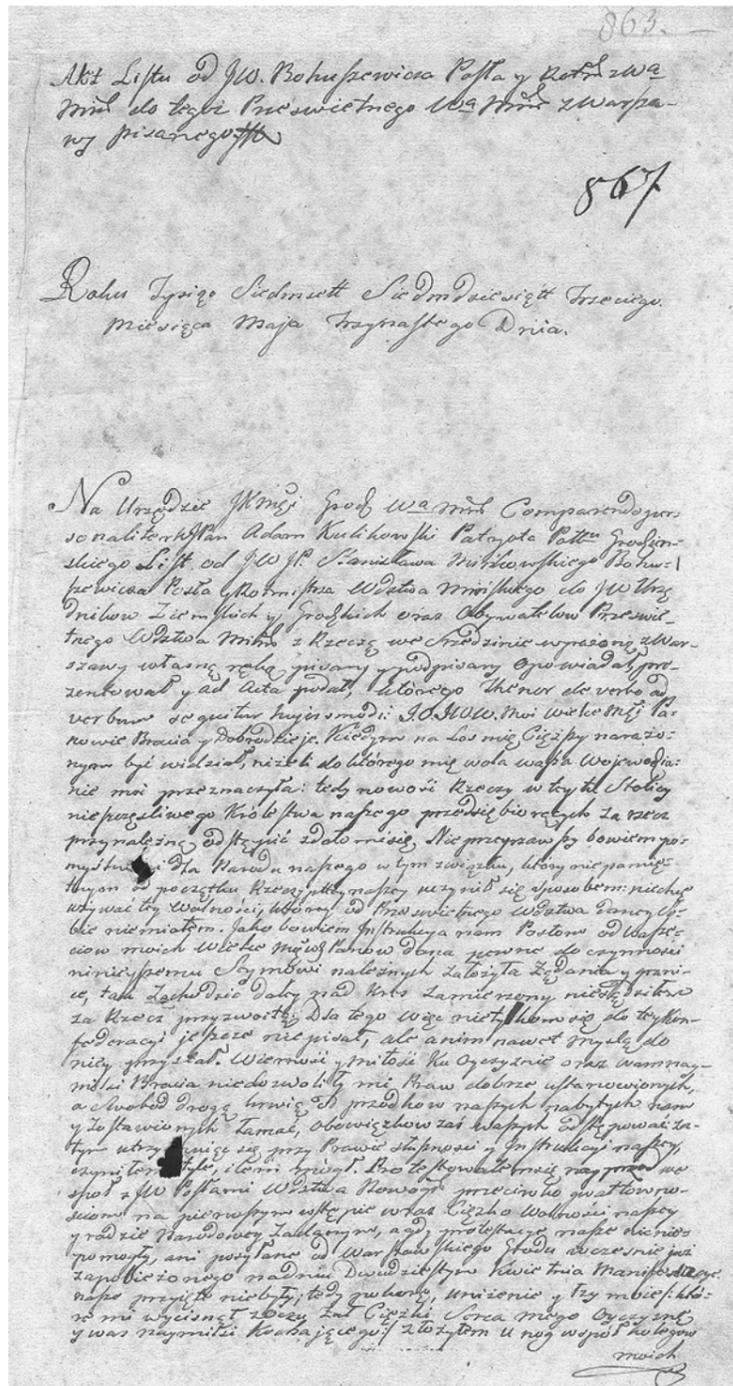
Станіслаў ажаніўся, меў аж 8 дзяцей. Карыстаўся вялікай пашанай у ВКЛ, і асабліва ў Менскім павеце. Неаднаразова абіраўся паслом у Галоўны літоўскі трыбунал. Пасля таго, як пайшоў «на пакой», працягваў выступаць як трапейскі суддзя ў справах сваіх знаёмых, бо заслужыў аўтарытэт яшчэ на пасадзе суддзі гранічнага Менскага павета.

У 1812 годзе, калі ліцвіны з надзеяй сустракалі войскі Напалеона, сярод якіх было вельмі шмат землякоў, С. Багушэвіч на менскім сейміку быў абраны на Галоўную канфедэрацыю. Адбылося гэта ў дзень імянінаў Напалеона. У гэты ж дзень пасля перайменавання плошчы Верхняга рынка ў пляц Напалеона мясцовыя паэты склалі свае вершы ў гандолу паветранага шара, які ўзняўся ў неба над ратушай...

На вялікі жаль, усе дзеці героя сейма памерлі маладымі. Іх лёс нам невядомы, за выключэннем адной з дачок, якая пабралася шлюбам і, магчыма, пакінула нашчадкаў.

Касцёл Св. Міхаіла Архангела ў Іванцы

Ліст Станіслава Багушэвіча

Смерць апошняга сына С. Багушэвіч вельмі моцна перажываў, таму адышоў ад усіх справаў і шукаў душэўнага заспакаення ў рэлігіі.

Памёр ён напрыканцы жніўня 1817 (або 1819) года і быў пахаваны ў Івянцы, у скляпеннях касцёла французскага. Яшчэ 70 гадоў таму

там знаходзілася магільная пліта, але пасля Другой сусветнай вайны яна знікла.

Не так даўно ў скляпеннях была адкрытая магільная крыпта. Дамовіўшыся з ксяндзом а. Лехам, вядомым навуковец Алякс Жлутка і аўтар гэтых радкоў выправіліся ў экспедыцыю. На жаль, як высветлілася, крыпта, разлічаная на адзіночнае пахаванне, мала таго, што была абрабаваная за савецкім часам, дык яшчэ і «ўшчыльненая». У ёй знаходзіліся парэшткі некалькіх чалавек. Не ўдалося вызначыць ні час пахавання, ні каму належалі парэшткі.

Таму пытанне з магіламі герояў сейма 1773 года застаецца адкрытым, бо да гэтага часу так і не знойдзена месца апошняга спачыну ні Т. Рэйтана, ні С. Корсака.

Сёлета мы запланавалі сумесна з Івянецкім краязнаўчым музеем правесці фестываль «Дах», каб ушанаваць ліцвіна з вёскі Літва, памяць аб якім толькі пачынае прачынацца ад летаргічнага сну на яго Бацькаўшчыне.

Зміцер ЮРКЕВІЧ,
Арт-суполка
імя Тадэвуша Рэйтана

Нашы віншаванні

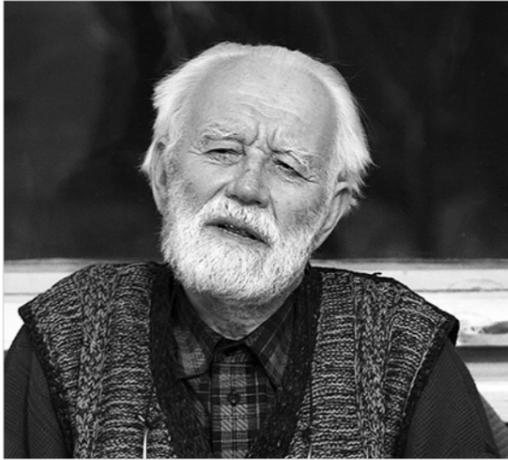
У чаканні стогодовага юбілею

14 студзеня адзначыў 95-годдзе вядомы пісьменнік Мікола Аўрамчык. Ён нарадзіўся ў сялянскай сям'і, сямігодку скончыў у вёсцы Цялушы, што ў Бабруйскім раёне. У 1938 г. стаў студэнтам філалагічнага факультэта Мінскага педагагічнага інстытута, адначасова працаваў у рэдакцыі газеты «Піянер Беларусі».

У час вайны М. Аўрамчык удзельнічаў у баях на Паўночна-Заходнім і Волхаўскім франтах. Напрыканцы чэрвеня 1942 г. пры акружэнні трапіў у нямецкі палон, быў вывезены ў Рур, дзе працаваў у каменнавугальнай шахце. У красавіку 1945 г. разам з іншымі палоннымі быў вызвалены англічанамі.

Увесну наступнага года Мікола Якаўлевіч вярнуўся ў Мінск і паступіў на філалагічны факультэт (аддзяленне журналістыкі) БДУ, які скончыў у 1949 г. Пад час вучобы працаваў у рэдакцыях газет «Чырвоная змена», «Літаратура і мастацтва», часопісе «Польмя». У 1953 – 1980 гг. быў рэдактарам аддзела паэзіі часопіса «Малодосць», потым выйшаў на пенсію.

Я пазнаёміўся з Міколам Якаўлевічам у 2006 г., цяпер часам тэлефа-

ную яму і расказваю літаратурныя навіны сталіцы. На жаль, летась пісьменнік страціў зрок, але не згубіў цікавасці да жыцця, быць у курсе падзеяў яму дапамагаюць радыё і тэлевізар.

Аляксей ШАЛАХОЎСКИ

Супрацоўнікі Беларускага фонду культуры і «Краязнаўчай газеты» шчыра жадаюць Міколу Якаўлевічу моцнага здароўя, творчых поспехаў і ўсяго найлепшага ў жыцці.

Помнік у Астраўцы

Беларусь працягвае ўшаноўваць сваіх слаўных сыноў. Напрыканцы мінулага года ў горадзе Астраўцы быў адкрыты помнік Іосіфу Гашкевічу. Нагадаем, што ён быў першым консулам Расійскай імперыі ў Японіі, склаў першы японска-рускі слоўнік, а таксама заснаваў першы ў Японіі праваслаўны храм і стаў ягоным квітарам. Па вяртанні з далёкаўсходняй краіны да самай смерці жыў у вёсцы Малі непадалёк Астраўца, дзе і пахаваны.

Усталяваны манумент на аднайменнай вуліцы горада. Пад час адкрыцця з прамоваю выступіў благачынны Астравецкай царкоўнай акругі протаіерэй Георгій Савіцкі, які адзначыў, што дзякуючы асветнай дзейнасці І. Гашкевіч прывёў многіх людзей да Бога, таму памяць пра яго захоўвае не толькі народ Беларусі, але і японцы.

Прысутнічалі на ўрачыстасці таксама старшыня Астравецкага райвыканкама Адам Кавалько, намеснік старшыні Віктар Свіла ды іншыя прадстаўнікі кіраўніцтва раёна.

Паводле інфармацыі партала church.by

Выступае протаіерэй Георгій Савіцкі

Школе над Нёманам — 150 гадоў

Шэрым, не па-зімоваму цёплым снежаньскім днём я іду на свята Нёманскай школы ў вёсцы Магільна Уздзенскага раёна. Яна стала роднай і для мяне, таму што тут вучацца мае ўнучкі, а я часта прысутнічаю на літаратурных сустрэчах са школьнікамі. У школы юбілей! Ёй споўнілася сто пяцьдзясят гадоў, але яна ўсё роўна маладая, поўніцца дзіцячымі галасамі.

Тут сыходзяцца дарогі дзяцінства касцяшоўскіх, яршоўскіх, язвінскіх, галавачоўскіх, лунінскіх, магілянскіх, стальбоўшчынскіх, замасцяянскіх і галавенскіх вучняў, якія нябачнымі павязямі назаўсёды паяднаныя са школай. У яе сценах застаецца блукаць нашае дзяцінства, мабыць, таму з радасцю і хваляваннем мы імкнемся сюды вярнуцца.

У 1864 г. у вёсцы была створаная царкоўна-прыходская школа, заснавальнікам якой стаў мясцовы бацюшка. Акрамя Закона Божага, там выкладалі арыфметыку, пісьмо, чытанне. Дзяўчынкі вучыліся асобна, у царкоўна-прыходскай школе, пад кіраўніцтвам М. Рагалевіч. У 1917 г. было ўтворанае народнае вучылішча, дзе займалася каля сямідзесяці хлопчыкаў, іх выкладчыцай была Н. Загорская. З 1925 г. школа атрымала статус сямігодкі, а першы выпуск дзясятага класа адбыўся ў 1941 г.

Школа згарэла ў час вайны, і толькі ў 1949 г. дзеці пачалі вучыцца ў адноўленым будынку. У 1987 г. школа атрымала новае аблічча. Цяпер гэта прыгожы двухпавярховы будынак са светлымі і ўтульнымі класамі.

...І вось расчыняюцца дзверы. Гасцей і былых выпускнікоў сустракаюць хлебам-соллю дырэктар школы В. Стахно і вучні. Найперш усе ідуць у літаратурна-краязнаўчы музей, дзе зладжаная выстаў-

ка карцінаў аднаго з былых дырэктараў школы І. Жагалковіча. Выстаўку дапамагла

арганізаваць яго ўнучка А. Жагалковіч.

Гарод гасцей свята – на меснікі старшыні раённага выканаўчага камітэта В. Барысевіч і А. Зінавенка, начальнік аддзела адукацыі, спорту і турызму У. Казючыц, намеснік дырэктара Выдавецкага дома «Беларуская навука» С. Нічыпаровіч, старшыня Нёманскага сельвыканкама М. Нічыпаровіч, дырэктар ААТ «Наднёман» С. Лабанаў, дырэктар лясгаса А. Буры, настояцель царквы святога Мікалая айцец Аляксей ды іншыя.

Вучні і настаўнікі падрыхтавалі канцэртную праграму.

Сімвалам свята быў каравай у выглядзе раскрытай кнігі і сем свечак, якія запальваліся пад час мерапрыемства. Свечку Дзяцінства запалілі вучні малодшых класаў А. Хоміч і Я. Клімовіч, свечку Юнацтва – выпускнікі 2014 – 2015 гг., Мудрасці – ветэраны школы Н. Ус, Л. Цыбульская, Р. Фурманова і А. Брылеўскі, а Дружбы – выпускнікі-юбіляры (пяцьдзясят і пяць гадоў) Б. Лыч і В. Бондар, Надзеі – А. Зінавенка і У. Казючыц, Любоўі – Л. Собаль і яе вучні. Свечку Веры, як падвядзенне вынікаў, запалілі дырэктар школы В. Стахно і завуч С. Армонік. Прагучалі віншаванні выпускнікам, шчырыя словы падзякі дырэктару раённага Палаца культуры А. Малашэвіч, танцавальнай групе «Уздзяначка» (кіраўнік Т. Смоляк). Хвілінай маўчання ўшанавалі

прысутныя памяць настаўнікаў і вучняў, якія пайшлі ўжо ад нас.

А. Зінавенка зачытала прывітальнае пісьмо старшыні Мінскага абласнога Савета дэпутатаў І. Ліпніцкага. За шматгадовую працу на ніве беларускай адукацыі, актыўнае супрацоўніцтва ганаровую граматы калектыву школы ад часопіса «Роднае слова» ўручыла галоўны рэдактар З. Падліпская. Ганаровую граматы райвыканкама атрымала Л. Собаль, падзячныя лісты – ветэраны Н. Ус, Р. Фурманова, Л. Цыбульская, А. Брылеўскі. Падзякай аддзела адукацыі, спорту і турызму ўзнагароджаная дырэктар В. Стахно, ганаровымі граматамі – настаўнікі А. Зомер, Н. Даўгулевіч, Т. Каробка, загадчык гаспадаркі Л. Храноўская, тэхнічны работнік А. Цыбульская. Атрымала школа каштоўныя падарункі ад ААТ «Наднёман», аддзела адукацыі, спорту і турызму, райкама прафсаюза, лясгаса і Нёманскага лясніцтва, сельвыканкама, Выдавецкага дома «Беларуская навука», айца Аляксея і мастака А. Лычкоўскага.

Цудоўна падрыхтаваная праграма ўразіла прысутных, падарыла добры настрой. Доўга не хацелі пакідаць гэты ўтульны дом госці і выпускнікі школы. Яны дзяліліся ўспамінамі і планами на будучыню, марылі аб наступных сустрэчах, жадалі школе сустрэць яшчэ не адзін юбілей. Няхай так і будзе!

Галіна
НІЧЫПАРОВІЧ,
сябра Саюза пісьменнікаў
Беларусі,
в. Магільна
Уздзенскага раёна

Сто гадоў заспакаення

*Жыццё ён пражыў не ў змане,
Авантурны, смелы, ваярны.
Вечны супакой дай яму, Пане,
За шлях для Айчыны ахварны!*

Гэтыя словы гучалі 9 снежня ўжо мінулага года ў пасёлку Першамайск Уздзенскага раёна каля кальвінскага збору, дзе была адкрытая мемарыяльная шыльда з надпісам: «Тут займеў апошняе заспакаенне сын зямлі беларускай князь Мікалай Вацлаў Радзівіл. 1880 – 1914». Аўтарка вершаваных радкоў, старшыня рэспубліканскай асацыяцыі беларусістаў і літаратурна-разнаўца Ірына Багдановіч пачала ўрачыстую імпрэзу, якая адбывалася ў той жа дзень, што і пахаванне князя Радзівіла, толькі праз сто гадоў.

Расповед І. Багдановіч пра нашага земляка дапоўнілі мясцовы краязнаўца ды ініцыятар

стварэння мемарыяльнай шыльды Аляксандр Нікітка, былы дырэктар раённага гісторыка-краязнаўчага музея Анатоль Папко, настаўнік Уздзенскай СШ № 2 імя Кандрата Крапівы Андрэй Ярмольчык, сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Зоя Калкоўская.

Варта сказаць, што ў раёне знайшліся людзі, якія парупіліся пра захаванне нашай гісторыі – шыльду вырабілі супрацоўнікі ТДА «Грымуар», якім кіруе Алег Латыш.

...Нячутна падаў снег, гарэла памінальная свечка. Прысутныя не спяшаліся разыходзіцца, стаялі, маўчалі. Праз стагоддзе памяць аб'яднала той і гэты дзень – і нас, людзей беларускіх.

*Вольга ВІАЛЕНЦІЙ,
загадчык АБМ ЦРБ імя Паўлюка Труса*

Ірына Багдановіч

У тэатры «Зьніч»

У новым годзе тэатр «Зьніч», як заўсёды, запрашае на добрыя спектаклі.

20 студзеня глядачоў чакаюць на юбілейнай імпрэзе да 25-годдзя тэатральна-канцэртнай дзейнасці тэатра «Зьніч» – прэм'еры сезона «**Сам-насам**». У і аддзяленні – драматычны монаспектакль «... і **Ева**» паводле твора Стэфана Жэромскага. Рэжысёр-пастаноўшчык і выканаўца – Галіна Дзягілева, аўтар інсцэніроўкі – Таццяна Сівец. У II аддзяленні глядачоў чакае рэтра-спектыва монаспектакля тэатра «**Агонь любові нябеснай і зямной**» і ўрачыстая частка імпрэзы з вядучымі Людмілай Рублеўскай і Віктарам Шніпам.

23 студзеня на сцэне – лялечны монаспектакль-гульня «Казачная торба», аўтар і выканаўца якога – Леанід Сідарэвіч.

Увечары таго ж дня Мікалай Лявончык прадставіць паэтычны монаспектакль «**Не праклінай, што я люблю...**» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай.

26 студзеня для дзетак будзе ісці монаспектакль Сяргея Кавалёва «**Маленькі анёлак**» паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд. Анёлка- апекуна забытых жывёлаў Бог спусціў на зямлю адшукаць самую няшчасную істоту... Выканаўца спектакля – вядучы майстар сцэны Раіса Астрадава, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

Дарослых глядачоў будуць чакаць на музычна-паэтычным спектаклі «**У краіне светлай, дзе я ўміраю...**» паводле твораў Максіма Багдановіча. Аўтары інсцэніроўкі – Вячаслаў Статкевіч і Аляксандр Шундрык, рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева. Спектакль прадставіць В. Статкевіч пад музычнае суправаджэнне Сяргея Сарокіна.

27 студзеня для самых цікавых глядачоў на сцэне будзе ісці драматычны монаспектакль «**Палескія рабінзоны**» паводле апавесці Янкі Маўра. Пра тое, як шукаць прыгоды і шчасліва выбірацца з іх, раскажа выканаўца і аўтар сцэнічнай версіі спектакля, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў.

Тым жа вечарам заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Аляксандр Кашпераў у паэтычна-драматычным монаспектаклі «**Красёнцы жыцця**» пражыве паэму Якуба Коласа «Новая зямля». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

У сяброў БФК і «Краязнаўчай газеты» свята – 25 гадоў ад часу стварэння Беларускага паэтычнага тэатра аднаго актёра «Зьніч». Віншваем сяброў з гэтай датаю і жадаем рупліўцам плёну, творчых поспехаў і здароўя. Няхай новыя тэатральныя сезоны прыносяць адкрыцці, нясіце і далей радасць глядачам, перагортваючы паэтычныя старонкі нашай гісторыі і сучаснасці.

Вялікая Мядзведзіца

Традыцыйныя беларускія ўяўленні пра зоркі

Сярод усіх сузор'яў на небе найбольш вядомым з'яўляецца Вялікая Мядзведзіца. Яе выявы сустракаюцца на розных прыладах побыту, каменнях, гравюрах і іншых старых рэчах. У вуснай народнай творчасці назву і ўяўленні пра гэтае сузор'е можна знайсці ў песнях, замовах, загадках. У беларусаў, як і ў іншых народаў па ўсім свеце, існуюць свае ўяўленні і назвы для Вялікай Мядзведзіцы, некаторыя з іх звязаныя з нябесным Вазам ці Калясніцай.

Лёгка зразумець, калі ўначы паглядзець на сузор'е, што гэтыя назвы з'явіліся не выпадкова: чатыры зоркі (б, в, г, д Вялікай Мядзведзіцы) утвараюць воз ці калёсы, а астатнія тры – яго дышла (е, ж, з Вялікай Мядзведзіцы), ці, часам, дышла з канём. Параўнайце, напрыклад, наступныя назвы: *Воз, Воз з Дышлем Паломаным, Вялікі Воз, Конь, Конь з Вазом, Конь і Калёсы, Бальшыя Калёсы*. Трэба дадаць, што ў некаторых мясцінах Беларусі калёсам называюць павозку ці воз, у якія прапрагаюць каня. Паводле некаторых народных уяўленняў, гэты воз запряжаны медзвядзімі, і ў ім, напрыканцы свету, будзе ездзіць антыхрыст і зводзіць праўдзівых людзей, каб яны забылі Бога.

Іншае ўяўленне хутчэй за ўсё ўзнікла на падставе

біблейскага сюжэта (кніга «Сыход») пра егіпціянаў, якія гналіся за Маісеам, адсюль і назва *Воз Фараонскі*, бо менавіта фараонам прсты народ мог назваць біблейскага егіпціяніна. Даўнейшыя ўяўленні маглі быць звязаныя з нябеснай калясніцай, у якой душы нябожчыкаў перавозыцца ў замагільнае царства. Падобныя вераванні ёсць у немцаў, якія называюць Вялікую Мядзведзіцу *Woenswagen* ці *Wagen des Wodan* (Калясніца Воўтана [Одзіна]), ці галандцаў – *Helwagen* ці *Wagen des totenreichs* (Калясніца Царства Мёртвых). На гэтых нябесных калясніцах душы нябожчыкаў перавозіліся ў царства Одзіна.

Назва Калясніца (ці *Іллёў Воз, Карэта, Павозачка Аляшова*) звязаная з святым прарокам Ілём. Беларусы ды іншыя хрысціянскія народы ўяўлялі Іллю, які ездзіць па небе ў вогненнай калясніцы з вогненнымі коламі і чатырма запряжанымі крылатымі коньмі: «...Ілья-заведатель над Пяруном; ён у агняной колясніцы едзе по небу...». Менавіта ў гэтай зорнай калясніцы і ездзіў ён дарогаю зорнаю, Млечным Шляхам. Увогуле ж, гэтае ўяўленне існавала ўжо ў хрысціянаў старажытнага Рыма. Калі тагачасныя святары дакаралі іх у захапленні коннымі спаборніцтвамі на калясніцах, тыя

адказвалі, што калі прарок Ілля ўзнёсся ў нябёсы на калясніцы, дык майстэрства вазніцы ў цырку не можа быць святатацтвам. У даўнейшыя часы, калі паганскія ўяўленні яшчэ былі трывалай часткай народных вераванняў, у гэтай нябеснай калясніцы мусяць «ездзіць» паганскі бог Пярун. Бо, вядома, што ўсе яго функцыі і атрыбуты былі перанесены на святога прарока Іллю. У метафарычным, а магчыма, і міфалагічным, сэнсе на гэтым жа возе маглі прыязджаць і сама Каляда.

Прыкмеціўшы пэўную сувязь паміж знаходжаннем Воза на небе, што рухаецца вакол Зорнага Кола (Палярная зорка), і часам было магчыма арыентавацца па часе: «Глядзі, воз зусім перахіліўся, світаць мусі будзе», ці «Бывала, як жануць валэ, то кажуць: «Ужэ Каляска зышла»».

У іншых назвах, напрыклад, *Чаша, Коўш, Сітца, Апалонік, Карэц*, мы бачым свайго роду адлюстраванне зямных прадметаў побыту на нябесных святцы. Так, апалонічак – вялікая лыжка, якой наліваюць страву: «Зоркі раскіданы так, што паходзя на апалонічак», карэц – коўш.

*(Паводле публікацыі
Цімафея АВІЛІНА
ў гісторыка-краязнаўчым
выданні «Волат»)*

Традыцыі і сучаснасць

Культурны абмен in rock

Ніколай Аруцюнов & «The Blues Barbarians» – «Live in Minsk», М., 2014, «DVD-Club».

Рок-музыку часам залучаюць у сферы, далёкія ад нацыянальных культур, але ў эпоху лакалізацыі рынкаў сучаснага маскульту не толькі выявіліся адметнасці пэўных нацыянальных школаў рока, але й больш дэмакратычна пайшло ўзаемабагацэнне і ўзаемапрацікненне розных плыняў. Мой даўні сябра й калега музыкантаў стыхіі Анатоль Мьяльгуй пісаў нека: «Вядома, што беларуская гітарная школа – адна з найпрагрэсіўнейшых на ўсёй постсавецкай прасторы. Такія майстры электрычнай гітары, як Лявон Вярэніч, Янка Маркаў, Уладзімір Угольнік, Уладзімір Ткачэнка, Вячка Корань, былі сярод тых ейных заснавальнікаў, што стваралі традыцыі, якія радуюць слухачоў і выдатнымі выканаўчымі магчымасяцімі, і мноствам таленавітых паслядоўнікаў» (часопіс «Смотри и слушай», №1, сакавік 2003). Выступіць з такімі кітамі на адной сцэне за гонар лічылі многія больш раскручаныя зоркі шоубізу. Пад час фестывалю «Блюз жыве ў Мінску'2000» лідар маскоўскага гурта «Лига блюза» спявак Мікалай Аруцюнаў ўпершыню ўзяў удзел у джэм-сэйшн з беларускімі музыкамі, а з цягам часу гэты джэм (супольнае гранне) спарадзіў сталы склад гурта, які атрымаў назву «The Blues Barbarians». Гэта не «Лига блюза», не «Крама», не «Ulis», а ўсё разам. Іх жывы альбом, дзе беларусы спяваюць па-руску, расіяне па-беларуску, а разам і па-англійску (то дуэтам, то сола) склалі лепшыя канцэртныя запісы перыяду 2006 – 2012 гадоў. Ён выдадзены маскоўскай фірмай «DVD-Club» пры садзейнічанні айчынай грамадскай кампаніі «Будзьма».

Ну дык адразу пра склад: асноўныя вакалісты М. Аруцюнаў ды Ігар Варашкевіч, гітарыста таксама два – аксакал беларускага блюзу і нават герой класічных блюзавых стандартаў Л. Вярэніч (прыгадайце песню «Сябра мой Вярэніч Лёнік») і ягоны паслядоўнік ды сам ужо прызнаны майстар гітары Сяржук Трухановіч («Крама», «Палац»). На бас-гітары, клавійных і бубнах граюць звыклых нам «крамчукі» Андрэй Лявончык, Андрэй Філатаў і Аляксандр Ванькевіч, а часам далучаецца й бубнар легендарнага «Ulis'a» Кірыла Шэвандо ды знакаміты студыйны клавішнік Кастусь Гарачы.

Выдавецкая цеганіна з гэтай кружэлкай маркоцілася так доўга, што не кожны ўдзельнік запісу ўжо й напоўніцу парадуецца гэтаму стылёва аздобленаму дыгіпаку: прэса нека абмінула ўвагай, што легендарны Л. Вярэніч страціў роднага брата Анатоля, які памёр, ледзь дажыўшы да пенсіі. Сэрца, апынулася, не каменная. Добра хоць маэстра яшчэ жывы. Гэта рок-н-рол, і такія, нягледзячы на талент, не становяцца тут народнымі артыстамі, ім не наканаваны ніякія дзяржпраміі.

Ненавісны ў колісь нерытмічнай краіне рок доўгі час быў выключна аўтарскім жанрам творчасці, не падзяляючы выканаўчае й кампазітарскае амплуа, як у традыцыйнай эстрадзе, але ўжо к 1970-м гадам практыка пераасэнсаванняў апанавала й рокам, стварыўшы адмысловы жанр кавэр (cover), дзе чыйсьці вядомы твор мог гучаць зусім па-новаму. Калі ў 1990-х з'явіўся нават адмысловы выдавецкі фармат трыб'ютаў, дык і беларускія рок-музыкі ўжо гатовыя былі пастаўляць свае версіі ў міжнародныя трыб'юты («Troitsa» ў «Deep Purple», «Vir» у «Blind Guardian» і г.д.). А на канцэртах такая практыка дазваляла вірту-

озна сыграцца нават колісь незнаёмым музыкам, што заглябляліся ў апантаны джэм-сэйшн. Дык вось і створаны праз супольны джэм-сэйшн міжнародны гурт «The Blues Barbarians» (ніякіх знявагаў, проста назва дала абрэвіятура з прозвішчаў двух блюзавых вакалістаў Вар-Ар) многія гады цешыў аматараў блюза й блюз-рока сваім пераасэнсаваннем сусветнай рок-класікі.

«Rock Me Baby» (B.B.King), «Thrill Is Gone» (R.Hawkins – R.Darnell), «Suzie Q» (D.Hawkins – S.Lewis – E.Broadwater), «Cocaine» (J.J.Cale), «Sweet Home Alabama» (E.King – G.Rossington – R.Van Zant), «Simple Man» (G.Rossington – R.Van Zant), «Riders On The Storm» (J.Morrisson – R.Manzarek – R.Krieger – J.Densmore), «Sympathy For The Devil» (M.Jagger –

K.Richards), «It's Only Rock&Roll» (M.Jagger – K.Richards) – хто толькі ні выконваў гэта па ўсім свеце! Бо гэта ж сапраўдныя стандарты, створаныя легендар-

нымі «Lynyrd Skynyrd», «The Doors», «The Rolling Stones», старычкамі Бі Бі Кінгам, Робертам Лероем Джонсанам і Джэй Джэй Кэйлам, іншымі пачынальнымі рэвалюцыянерамі электрычных гукаў, на гэтым вучыліся ўсе апаноўваць азамі новай тады музычнай плыні. А як новае асэнсаванне вяртае саму атмасферу незабыўных часоў музычнай рэвалюцыі, калі здавалася, што музыка дасягнула дасканаласці й застанеца такой назаўсёды!

Каментатар маскоўскага сайта «MuseCube» Андрэй Ардальёнаў пісаў у травні 2013-га: «Адкрывае альбом кампазіцыя «Выпі са мной да дна», якая разам з «Падае Дождж» – найбольшая нечаканасць кружэлкі. Гэта блюз-рок на беларускай мове. Першую спявае Аруцюнаў, другую – Варашкевіч. Каб не было апошняга альбома «Крамы», на якім колькі гадоў

таму ўжо была выпушчана песня па-беларуску ў выкананні Мікалая Аруцюнава, быў бы ўвогуле гром сярод яснага неба. І, тым не менш, гэта выдатная дэманстрацыя таго, што блюз-рокавая стылістыка здольная ўвабраць і ператварыць, давёўшы да кандыцыі, і рускую, і беларускую мовы. А яшчэ дуэт Аруцюнаў – Варашкевіч выконвае кавэр «Ночной пловец» – з рэпертуару ранняй «Лиги блюза», фактычна дагістарычнай, чым і каштоўнае ягонае з'яўленне на «Live in Minsk». Твор, нібы дыназаўр ці мастадонт, узнік з пылу часоў. Гэта істотны крок у мінулае, позірк, які дазволіў азірнуцца й тут жа вярнуцца ў цяперашні час».

Ну вось такі погляд на нас збоку: М. Аруцюнаў бездакорна выканаў па-беларуску класічны твор беларускага блюза «Выпі са мной да дна» з альбома «Хворы на рок-н-рол» (1991 – 1993) гурта «Крама», а кшталту нацыянальна негаворлівы І. Варашкевіч выдаў па-руску «Ночной пловец» з рэпертуару «Лиги блюза» (1992). Таксама без акцэнтаў:

*Он верит,
что теченье быстро
и дно глубоко,
Но даже дети
переходят
ту реку легко.
С факелом в руке
ночь – он пророк,
И зовёт он всех
в чистый поток.*

Гэта й называецца культурны абмен, а не татальна аднабокія шлак-фарматы нашых FM-радыёстанцыяў. Ну а «Падае дождж» Варашкевіча з бэкамі Аруцюнава – гэта ўвогуле ўсім стандартам стандарт. Толькі выдаўцы памылкова прыпісалі аўтарства тэксту традыцыйнаму «крамаўскаму» тэкставіку Змітру Лукашуку, а якраз гэты твор пісала Наста Гулак (зірніце ў рэквізіты «Хавайся ў бульбу» – лепшага альбома «Рок-Каранцы'2001»).

Варта адзначыць і густоўную мастацкую аздобу кружэлкі, якую зрабілі Дзяніс Шарамецьёў з Ігарам Куставым. А дадатковым прыемным момантам, які нагадвае яшчэ адзін міжнародны праект «Крамы» (брытанскі альбом «Гарэлка на лёдзе», 1993), сталі сяброўскія шаржы самога І. Варашкевіча на бачынах дыгіпака, а ў гэтым ён сапраўдны майстар, як і ў рок-н-роле.

Вітаўт МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык
На здымку:
на сцэне Аруцюнаў
і Варашкевіч
Фота В. КУЗЬМІЧ

Мой край

*Куточак роднай Беларусі –
Любімы Дзятлаўскі мой край,
Душу маю спяваць ты змусіў, –
Спявай, душа, спявай, спявай!*

*Каб не было жыццё панылым,
Не застывала ў жылах кроў.
Каб дабрыні мацнелі крылы,
Не зніклі вера і любоў.*

*«Ісці да шчасця – шлях няблізкі,
Упустой душы яно не родзіць.
Святлом чароўным будзе бліскаць
Таму, хто любіць, дбае, робіць» –*

*Казала так калісьці мама,
Інтэлігентнаю была.
Жыццё яе – з надзеяў, драмаў:
Праз гора войнаў дзвюх прайшла...*

*... Тут я ў маленстве бегаў босы,
Чуў, бачыў продкаў плач і смех.
Тут бел-блакітныя нябёсы,
Пад імі рэчак вольны бег.*

*Глянь! Цудных месц вакол так многа:
Лугі, узгоркі, пералескі,
Праз поле, лес бяжыць дарога,
Каля яе, ў гаі, пралескі.*

*Тут пралягла й мая сцяжына,
Якой вядзе і лёс, і час.
Тут наша ціхая Айчына
І ўсё ад Бога – усё для нас.*

Рыгор ТКАЧ,
Дзятлаўскі раён

СТУДЗЕНЬ

18 – Скрыпчанка Таццяна Сяргеёўна (1955, Мінск), вучоны-гісторык, археолаг, аўтар даследаванняў хіміі і тэхналогіі старажытнага і сярэднявечнага шкла, яго тыпалогіі, храналогіі і паходжання – 60 гадоў з дня нараджэння.

19 – Дзедзік Аляксандр Аляксандравіч (1945, Узбекістан), артыст оперы, заслужаны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Польшчы, народны артыст Расіі – 70 гадоў з дня нараджэння.

19 – Ісакоўскі Міхаіл Васільевіч (1900, Расія – 1973), расійскі паэт, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1943, 1949) – 115 гадоў з дня нараджэння.

19 – Кармянскі раённы мемарыяльны музей П.М. Лепаўскага (в. Ліпвінавічы Кармянскага р-на; грамадскі мемарыяльны музей П.М. Лепаўскага адкрыты 12 сакавіка 1968 г.) – 5 гадоў з часу адкрыцця раённага мемарыяльнага музея.

20 – Бальчэўская Галіна Францаўна (1945, Мядзельскі р-н – 2005), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

20 – Зкаў Анатоль Мікалаевіч (1955, Буда-Кашалёўскі р-н), паэт, празаік, сатырык, гумарыст, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя В. Віткі (2009) – 60 гадоў з дня нараджэння.

21 – Курмакін Анатоль Дзмітрыевіч (1940, Расія), музыкант, выканаўца на народных інструментах, аранжыроўшчык, заслужаны артыст Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

21 – Ляскоўскі Станіслаў Вікенцьевіч (Вільгельм Станіслаў; 1840 – ?), удзельнік паўстання 1863 – 1864 гг. на Беларусі, у эміграцыі (Францыя, Бельгія) – 175 гадоў з дня нараджэння.

21 – Рамановіч Яўген Сцяпанавіч (1905, Мінск – 1979), драматург, празаік, тэатральны дзеяч, заслужаны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

22 – Пётра Просты (сапр. Бобіч Ільдэфонс; 1890, Мёрскі р-н – 1944), рэлігійны і культурны дзеяч, празаік, драматург, перакладчык – 125 гадоў з дня нараджэння.

23 – Данелія Пётр Аляксеевіч (1920, Расія – 2012), жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1995) – 95 гадоў з дня нараджэння.

24 – Тарыч (сапр. Аляксееў) **Юрый Віктаравіч** (1885, Полацк – 1967), беларускі і расійскі кінарэжысёр, сцэнарыст, актёр, заснавальнік беларускага кіно, заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі – 130 гадоў з дня нараджэння.

25 – Лакотка Аляксандр Іванавіч (1955, Дзятлаўскі р-н), архітэктар, этнограф, аўтар і кіраўнік шматлікіх праектаў рэстаўрацыі помнікаў драўлянай архітэктуры, акадэмік НАН Беларусі, лаўрэат прэміі НАН Беларусі (1999) і прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (2008) – 60 гадоў з дня нараджэння.

25 – Лельчыцкі раённы краязнаўчы музей, установа культуры – 25 гадоў з часу адкрыцця.

26 – Моркаўка Аркадзь Андрэевіч (1900, Пухавіцкі р-н – 1957), паэт – 115 гадоў з дня нараджэння.

27 – Бабій Зіновій Іосіфавіч (1935, Украіна – 1984), артыст оперы, народны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

28 – Дайнека Леанід Мартынавіч (1940, Клічаўскі р-н), пісьменнік, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя К. Каліноўскага (1990) і Літаратурнай прэміі імя І. Мележа (1988) – 75 гадоў з дня нараджэння.

30 – Бярэзінскі біясферны запаведнік (Мінская і Віцебская вобласці), першы дзяржаўны запаведнік у Беларусі, дзяржаўная прыродаахоўная ўстанова – 90 гадоў з часу стварэння.

30 – Ляўкоў Эрнст Аркадзьевіч (1935, Мінск – 1996), вучоны ў галіне геалогіі, краязнаўца, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1986) – 80 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 1

Уздойж: 2. Год. 5. Азарт. 6. Конкурс. 7. Слых. 9. Каза. 13. Лёд. 14. Мех. 15. Ночка. 16. Дзіва. 18. Дранік. 21. Паверх. 23. Пажар. 24. Кенгуру. 26. Кацялок. 28. Сонца. 29. Кандыдат. 30. Ледастаў. 31. Ціш.

Упоперак: 1. Зорачкі. 3. Вароты. 4. Старка. 8. Ладачкі. 10. Зямліца. 11. «Алёнка». 12. Ахрап'е. 17. Сняжыначкі. 19. Рагнеда. 20. Капуста. 21. Паркаль. 22. Рэаліст. 25. Узда. 27. Цуды.

Простыя рэчы

Куфар

Ніяк не атрымлівалася напісаць пра куфар. А вось размова з ім саманасам у пустой хаце, здаецца, атрымалася.

Куфар нібыта з аднаго кавалка дрэва зроблены – вялікага і цяжкага. Але ці раслі калі такія дрэвы? Ды зусім і не выдзёубаны ён, як можа меркаваць хтосьці. Куфар па кутах з уменнем у «ластаўчын хвост» скроены. Дошчачкі падагнаныя так, што вока не заўважае і стыкаў тых.

Праўда, ножкі адгнілі, але не хадзіць ужо яму з пасагам. Адхадзіў сваё куфар: ад прабабкі дачцэ дастаўся, дачка сама бабкай стала і ўжо сваёй дачцэ пакінула. На вяселлях калісьці красаваўся куфар на руках дужых мужыкоў уясковых. Чым цяжэй змесціва набівалі – тым павагі атрымліваў больш ад гасцей, і не толькі гасцей – проста разывакаў. Яны і разносілі весткі па акрузе.

Лічылася працавітай, багатай нявеста, акуртанай і ахайнай, калі ў куфры гэтым шчыльна выкладзеныя сувоі саматканага палатна ляжалі. Былі ў ім сукенкі, кашулі, споткі (гэтак у нас рукавіцы называюць), шкарпэткі, паўкажушкі, кажушкі аўчынныя, хусткі, валёнкі і лапці з аборамамі – выхадныя і паўсядзённыя. На працу хадзілі ў тых, што з круглымі насамі, а з вострымі – у «свет» выходзілі. Ляжалі там і стужкі розныя ды карункі.

Хітрыла бяднота калі-нікалі – на дне камяні прыхоўвала, каб панапружваліся мужыкі, якія заносілі куфар у хату жаніха, пашаны тады больш заслугоўвала сям'я маладой. Змяшчальнасць у куфра была што трэба: шырыня і вышыня па паўметра з чвэрцю, даўжыня ў метр з далоняй. Хлебам-соллю бацькі маладога сустрэкалі на парозе нявестку з куфрам, цалавалі абодвух дзяцей сваіх. Вяселосць панавала, прыўзнятаць у хаце з прыездам куфра. Відаць, для кампенсавання таго смутку, які даводзілася бачыць і чуць куфру пры вынасе і ад'ездзе з хаты нявесты.

Усхліпы і плач вясельны зляталі з вуснаў і струменіліся слёзы з вачэй бацькоў: «А куды ж мы цябе аддаём, а як там табе будзіць, кравіначка ты наша!» Прабівала слязьмі нават людзей старонніх. Накручваліся слёзы ў падлеткаў. Такой вяду куфар вясельную радасць.

Коні са званочкамі імчалі куфар, гасцей з ездакамі, сватоў, нявесту ў чужую старонку. Дугі, аплеценныя папяровымі кветкамі і ўпрыгожаныя каляровымі папяровымі стужкамі, памахвалі на развітанне дому, сялу, у якім вырасла нявеста, а гукі гармоніка з бразготкамі і песнямі нібы замяталі сляды ранейшага жыцця нявесты.

Вось стаіць цяпер куфар той пустым у бязлюднай хаце. Узіраецца авалам вачка свайго ў жоўтую ад часу столь.

Наязджаюць нашадкі часам, і тады прымае куфар на сябе румяныя круглыя боханы хлеба, у дзежцы заквашаныя і выпечаныя на дровах за засланкай.

Саграваецца цеплынёю куфар і ахвотна аддае тую энергію, што наслі ў душах сваіх продкі. Насычаюць дзяцей яны, унукаў і праўнукаў сілаю жыцця. І нельга не паверыць у працяг гісторыі куфара.

Аляксей
БАЛАХАНАЎ,
г. Орша

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НАРОДНАЯ МУЗЫКА, музычны фальклор (працяг тэмы). Вызначальная рыса песень каляндарна-земляробчага і сямейна-абрадавага цыклаў – строгае прымеркаванасць да пэўнага часу ці абставінаў, якая раней была абумоўленая дакладнай абрадавацю, а ў наш час падтрымліваецца традыцыяй і асацыятыўнымі сувязямі. Другая вызначальная прыкмета гэтых песень – іх поліфункцыянальнасць. У сістэме гістарычна зменлівых і пераасэнсаваных іх функцыяў (напр., абрадавай з магічным прызначэннем – у гульнівую) пастаяннымі застаюцца скразныя – нарматыўна-рэгламентуючая, інспіратыўная і знакава-апазнавальная. Строгае прымеркаванасць і поліфункцыянальнасць гэтых песень абумовілі фарманне т.зв. тыпавых напеваў –

гранічна сціслых меладычных формулаў з групавым прымацаваннем паэтычных тэкстаў. У межах пэўнага арэала кожны такі напеў мае сімвалічнае значэнне. Гэта не проста песні, якія спяваюцца на Каляды, увесну, на Купалле, у жніўо, а «сам голас» каляды, вясны, купалы, жніва. У каляндарным цыкле маюць месца і больш індывідуалізаваныя напевы, што не адносяцца да кананічных тыпавых. Прымеркаванасць іх умоўная: «лесавыя», «лугавыя», «палявыя», «як полюць», «як пасуць жывёлу», «як ідуць у ягды». Тыпавыя вясельныя напевы – неад'емны кампанент абраду і рытуалу. Ступень іх абагульненасці бывае рознай: адзін напеў можа абагульняць паэтычныя тэксты ўсяго абрадавага цыкла (з пачатку і да канца вяселля), кульмінацыйныя моманты рытуалу

(прыезд жаніха, пасад, ад'езд маладой з бацькоўскага дому) або асобныя яго элементы (як «вяселле зачынаюць», «як ідзе замуж сірата»). На радзінах найбольш абагульняльную значнасць набываюць тыпавыя напевы да парадзікі і бабкі, а таксама да дзіцяці, бацькі, кумоў. Сярод умоўна прымеркаваных у сямейна-абрадавым цыкле (найперш радзінным) найбольш пашыраныя бяседныя.

Другі яркі і разгорнуты гісторыка-стылявы пласт народнай песнятворчасці складаюць песні, што ўзніклі ў эпоху фармавання беларускай народнасці (XIV – XVI стст.) і ў часы сялянскіх паўстанняў (XVII – XVIII стст.): мужыцкая сацыяльная лірыка і эпас (чумацкія, бурлацкія, казацкія, рэкруцкія песні, пра ваенныя падзеі і ваякоў сялянскіх паўстанняў, пазней песні салдацкія), а таксама лірыка сямейна-бытавая і любоўная. Ад старажытнага песеннага пласта гэтыя песні адрозніваюцца непрымеркаванасцю выканання (іх спяваюць «абыкалі»), прымацаваннем напеваў да пэўнага тэксту і яркай індывідуаліза-

цыяй музычна-паэтычнага вобраза. З песнямі другога гісторыка-стылявога пласта звязанае развіццё шматгалосае выкананне. На Палессі падгалоскава-поліфанічнае шматгалосе вядомае як спеў «з падводкай». Сучасная песнятворчасць спалучае стылявыя рысы традыцыяў народных песень лірычнага і жартоўнага характару з песнямі літаратурнага паходжання. Сярод гэтых песень найбольш характэрныя для Беларусі партызанскія.

Асобнае месца ў сістэме духоўнай культуры беларусаў належыць інструментальнай музыцы. Будучы знітаным з самымі рознымі сферамі народнага жыцця (працай, каляндарнай і сямейнай абрадавацю, звычайна, адпачынку і інш.), перадаючы багатыя ў сваіх адценнях пачуцці народа, інструментальны фальклор з'яўляецца перш выразнікам жыццярадаснага светаадчування і светаўспрымання, носбітам і ўзбуджальнікам вяселосці, урачыста-прыўзнятага настрою.

(Заканчэнне артыкула будзе)